

مالی بهر ناگر

خویندنه و دپه کی چیرۆکی
«مالی بهر» ی سوله پیمان دلسۆزقهرنی نه محمد ناغایی
(پیرانشار)

تیکدانی نهو ریگیایانه بووه که مرۆف ههر له ویتوه دهیتوانی گریمانه دهر و نییه کانی خۆی بکاتهوه و خۆی له کیشه دهر و نییه کان پرگار بکات، نهو گریمانه دهر و نییه ههر له مندالییه وه له ناخی مرۆقه کاندای شکلیان گرتووه و له سه ره بک که له که بوونه.

له چیرۆکی «مالی بهر» دا کیشهی نیوان ههست و نهستی مرۆف و به تال بوونه وهی گریمانه دهر و نییه کانی خوینهر، به هۆی نهستی چیرۆکه که، که وهک چیرۆکی تر له پهراویزدا ده ژیت، خالیکی بهرچاوه، نه گهرچی که متر نیگای خوینهر به لای خۆیدا راده کیشی.

نهو دوو چیرۆکه هاوکات له گهل یه کتردا ده گپردینه وه و کۆتاییان دی که نه وهش له چروپرپوونی دوو هیتمای سه ره کیی چیرۆکه که دا شار او هیه، «با» چیرۆکی سه ره کی یان رووبهر ده گپرتیه وه و «ناور» چیرۆکی لاوه کی یان قوولایی.

بهر له ههر شتی که نهو روون بکه مه وه نه وهی ئیمه به چیرۆکی سه ره کی یان رووبهر ناوی ده به یین گپرانه وهی چیه یان بۆچی پیمان وایه چیرۆکی رووبهریه؟

«پیرکیرو» له کتیبی «نیشانه ناسی Semi-ologie» دا دوو شیوه ده لالهت لیک جیا ده کاته وه که دژ به یه کن.

۱- نیشانه ی مه نتیقی.

۲- نیشانه ی عاتیفی (به یانی).

نیشانه ی مه نتیقی به شیوه یه کی گرتیه ند، عه ینی، ناقلا نه و ئینتزاعی، له رووی ناگاییه وه ده ستنیشان ده کری و نیشانه ی عاتیفی به شیوه یه کی سروشتی، زهینی و ئی حساسی، تاراده یه کی زۆر له رووی ناگاییه وه هه لده برپردی. (۱)

به بریوی نووسه ری ئه م چهند دیره هه لبرژاردنی «با» وهک هیتمایه ک له م چیرۆکه دا به شیوه یه کی ناگایانه بووه، که وایه ناتوانی باس له ویسته دهر و نییه سه رکوتکراره کان بکات. هه لبهت «با» جار و باره نهو

بۆ نهو که سانه ی به شیوه یه کی جیددی له گهل نه ده بیات رهفتار ده که ن شتیکی زۆر ههست پیکراو هیه، نه ویش نه وه یه: دهقی وا هه یه خوینهران به دوا ی خۆیدا ده کیشی و ئیزن ده دات بیر له و شتانه بکه نه وه که له دنیای واقیعا لیبیان قه دهغه کراوه. نهو جوړه دهقه ریگه به خوینهرانی ده دا رووبه رووی نهو بیره وه ریبا نه بینه وه که راسته وخۆ وهک حه قیقه تیکی گومان لیکراو له میشکی مرۆقدا پا پۆکه یان خواردووه و وایان لیده کات چیر له ده برپینی حه زه دهر و نییه کانیا ن وه برگرن، واته نهو شتانه ی له نه ستدان له ریگه ی چونیه ک سازی (همانند سازی) و دوانه بییری (همزاد پنداری) یه وه له تهک نهستی ده قییک جار تیکی تر سه ره هه لده ده نه وه و مرۆف تا سنووری ئارامی په لکیش ده کن.

به لام ههست هه میشه وهک دۆلپایه ک خه ربکی

سولەيمان دالسۆز

پېتويستە ئاماژە بەو بەكەم كە ئابدولئولۇيا بۆ بەردەوام بوونى بۆنە كۆمەلەيە تېيەكەنى خۆى، بى لادان لەھىچ پىساپەك ئەو دژايەتى يان بەرەنگارىيەى كە لەنىتوان نەست و ھەستدا ھەيە، لەناو دەبات. بەشپۆھەك كە بۆ تېگەيشتنىكى ساناتر لە شپۆھ دەرىپىنىكى كلىشەبى يارمەتى وەرەگىرت كە بەلای ھەستدا دەشكىتەو، كەچى دەقەكان بۆ ھەمىشە ناتوانن پەپرەوى لەو وىستە ئابدولئولۇيا بۆ ھەمىشە بەكەن و سەرەراى ئەو ئابدولئولۇياش لە بەدپەيئان و ھەماھەنگ كەردنى نووسراوھەكى بەم شپۆھەدا ھەمىشە سەرکەوتوو نىيە. دەق بىھوئ و نەيھوئ باس لەو كەلكەلە دەروونىيانە دەكات كە رەنگە دژ يان بەرەنگارىك بېت لەوھى ئابدولئولۇيا دەپەوئەت. من لە پۆلىنكەردنىكى لاواز و نازانستىدا خۆتېھەلقوتاندى نەست لە دەقدا و لە ئەنجامدا بەدپەياتنى نەستى دەق ئا بەم شپۆھە پېناسە دەكەم:

۱- خۆ تېھەلقوتاندى نەست لە دەقدا لە پىگەى وشەو.

۲- خۆ تېھەلقوتاندى نەست لە دەقدا لە پىگەى رستە يان دپەرەو.

۳- خۆ تېھەلقوتاندى نەست لە دەقدا لە پىگەى چەندىن وشە و رستە و گوزارەى بەرلاو لە ھەمان كاتىشدا بەپەكەو ھەماھەنگ، يان بە وتەپەكى تر پەيوەندىيەكى ئۆرگانىكى ئەو وئە بەرلاوانەى كە وەك پىرۆسەپەك لە پەراوتىزى دەقدا بتوانىن دەستنىشانى بەكەين.

خالى بەكەم و دووھم خزىنى كاتىبى زمانن كە ناتوانن جىگىرى پتەوى ئابدولئولۇيا تووشى لەرزىن و رووخان يان تووشى قەيران بەكەن، بەلام خالى سىيەم كە تايبەقەندىيە چىرۆكى «مالى بەر با» شە دەتوانى چىرۆكىكى چەند توئىژ و چەند لايە بەدى بېنى. بۆ تېيىنى دەبى ئەوھش بەگوتىر كە لە خالى سىيەمدا بە كەلك وەرگرتن لە نېشانەكانى عاتىفبى دەق دەتوانى بەگاتە كاملبوون و پىگە بۆ خويندەنەوھى جۆراوجۆر خۆش بەكات، بەلام ئەم پىرسىيارە كە لە دەقدا ئەم چەند خالە چۆن بەدى دىن، پېتويستى روونكەردنەوھەكى دىكە ھەيە، چۆنكە دژ بەوھى ئىمە رەنگە بېرى لى بەكەينەو، نەست راستەوخۆ ناتوانى لەنىسو نووسراوھەكەدا خۆى وەدەرىخات. نەست كۆمەلەيكى پىرشوبلاو و بە قەولى «لاكان» لە وئەنەكەردنى خۆىدا دەورىكى لاواز دەبىن، ئەوھش بەو ھۆپە كە ناوھەركى نەست ناوھەركىكى وئەنەبىيە و لىوئىزى وئەنەبە. كەوابوو نەست بەزمانەوھ

تايبەقەندىيەى خۆى لە دەست دەدات، بەلام ئەو ساتانەش ناتوانى بە تەنى رۆلەكەى خۆى بەگىر، بەلكو وەك ئامرازىك خۆى دەداتە دەست ئاگر تا گر و بلىسەكانى خۆشتر بەكات.

«با» لپەردا سىمبۆلىكە بەھوئى زانستەوھە ھەلبىزىدراو، كەوابوو تايبەقەندىيە سىمبۆل ئاساى خۆى لەدەست دەدات و تا ئاستى تاكە مانايەك دادەبەزىت. با، ھىمايەكە وەك داگىر كە رەنگە لە رووى مەترسىيەكەوھە ھەلبىزىدراپىت، دواتر ئەو پىرونتىر دەكەمەو.

با، بۆگە ياندىنى پەيامىك ھەلبىزىدراو و پەيام، چىرۆكى نىيە كە ئەدەبىيەت دەيدات بە ئىمە و ئەو شتە نىيە كە ئەدەب دەخولقىنى، چۆنكە ئەو باسە، يان ئەو پەيامە كارەساتىكە كە تەواوى كۆمەلگا ئاگادارى ھەن و دووپات بوونەوھى دەتوانى لە رووى وىستىكى ئابدولئولۇياكى بېت. چىرۆ وەرگرتن و خولقانى ئەدەبىيەت لەم چىرۆكەدا لە گەورەبى رۆلى ئاگرە كە وەك چىرۆكىكى تر يان وەك نەستى دەقەكە خەرىكە لە پەراوتىزدا دەژىت.

رەنگە لە بەكەم ھەنگاودا ئەم پىرسىيارە لەبەردەمان قوت بىتەوھە كە نەستى دەقى ئەدەبى چۆن پىك دپت؟ دواترىش ئەو پىرسىيارە كە نەستى چىرۆكى مالى بەر با لە چى پىكەتوھە؟

له دۆزه خدا دهسووتیت.» (۳)
 ناگر هم له دهر ووندايه و هم له دنياي واقيعدا. له
 راستيدا ئه گهر ئه گره له دهر ووندا نيسه ئه م چهنه
 رسته يه که له فولکلور وهر گيراون باس له چی دهکن؟
ناوریکم بهربۆته دهر وونئ يهک له دهر وونخانئ
نه بهباي دهکوژيتهوه نه به پريشکه پريشکی رژنه بارانئ
نه به پاچان، به پيمه ران، نه به گل و هسر هلدانئ (۴)

سيمبۆله کانی ناگر ئه و ونده زۆرن که رهنه گه ته نيا و
 ته نيا نيوردن يان لاپه ريه کی زياتر پيويست بئ. ههر بۆيه
 ده گه ريمه وه سهر باسي چيرۆکه که و ئه وه که له و چيرۆکه دا
 ناگر سيمبۆلي چيبه ؟

ناگری سۆبه سيمبۆلي نارامی و دامرکانه. به وتهی
 باشلار: په نا سۆبه شوپنیکي له باره بۆ خه يالپلاو کردن و
 بۆ نازادکردنی ويسته کان. په نا سۆبه ئه و شوپنه يه که
 «ناور وهک ويژدان و شعوروی ئه م خه لوه ته
 دهر وه شوپنه وه.» ئه و ناراميه له چيرۆکه که دا يه که م
 ههنگاويکه که ژنی شيرزاد هان ده دات باس له ته نيایي
 و ئاره زووی پيکه وه بوونی خۆی و شيرزاد بکات:

«ناگری سۆبه که که ميک زياد که شيرزاد.. باي
 دئ.» (۵)

دوو پات بوونه وهی ئه و باسه له چيرۆکه که دا له چهنه
 شوپنی تريشدا ده بيري، بۆ وینه ئه و کاته ی شيرزاد
 شيره ی سۆبه که به لای چه پدا باده دات. مۆميش له م
 چيرۆکه دا هه مان تايه تمه ندى هه يه. په نا مۆم جوانترين
 شوپنی خه يالپلاو کردن و داسو کانه که ههر کات
 به هۆبه ک ليک هه لده وه شوپنه وه.. ناگریک که له
 ليک خشانى دوو شت به دى بيت، سيمبۆلي مه يلى
 سيکسييه. له کۆمه لگای ئيمه شدا کاتيک ده گوتري
 «ناورم بۆي تيبه ربوو» به مانای عاشق بوون و
 خۆشه ويستی ره گه زى به رامبه ر ليک ده دريته وه و
 چيگره وه ی وته يه کی جنسييه، يان رسته ی «گهرم
 داهاتوه» که جهخت له سهر بزووتنی مه يلى سيکسي
 که سه کانه، گشتی ئه وانه ره گيان له ناو ميژووی
 دهر ووناسيی ئه م نه ته وه يه دا يه.

گه رانه وه سهر ميژووی به ده بهاتنی ناگر رهنگه باسه که
 روونتر بکاته وه. «ژان پير بايار» له کتیبی «ره مز
 په ردازی ناگر» دا سئ شپوه ی ئاور هه لکردن له ريگه ی
 ليک خشانه وه ده ستنيشان ده کات که فريزير ئاماره ی
 پيکر دوون. ليره دا ته نيا ساده ترين شپوه ی و ئه و شپوه يه ی
 که له باسه که مانه وه نيزيکه به کورتی باس ده که م.

به سراوه ته وه و ئه وه زمانه که ناوه روکی نه ست له
 توپکلی هيمایان له ريگه ی دووپات بوونه وه وه
 به رجه سته ده کات.

ئيسستا پاش ئه و پيشه کيبه ده مه وي ئه وه روون
 بکه مه وه که نه ستی چيرۆکی «مالي بهر با» له چی
 پيکه اته وه و باس له چی ده کات؟ پيشتر باس له وه کرا
 که ناوه روکی نه ست له ريگه ی دووپات بوونه وه و له
 قالبی سيمبۆل له چوار چپوه ی زماندا زه ق ده بيتته وه. له
 «مالي بهر با» دا له ريگه ی هيمای ناگر و دووپات
 بوونه وه ی ئه و باسو خواسانه ی که تاراده يه کی زۆر له
 په يوه ندى له گه ل ناگر دا خويان نيشان ده دن، هاتوته
 به ره م. به روون بوونه وه ی ئه وه که ناگر سيمبۆلي چيبه
 دووپات بوونه وه ی ئه م که لکه له دهر وونيه خۆی
 به ده سته وه ده دات و ريگه بۆ دۆزينه وه ی ئه م حه قيقه ته ی
 که به داويدا ده گه رين، خۆشتر ده کات. که وابوو ده بئ
 بزاین ناگر سيمبۆلي چيبه ؟

«با، ناگر، ئاو، خاک» چوار ره گه زى سه ره کيبی
 سروشتن. چوار ره گه زه که هه م ژيان ده به خشن، هه م گيان
 ده ستين. ئاور له سه رمای سه ختی زستاندا گهرمت
 ده کاته وه و بووه به هۆی دروستکردنی ئاسن که
 گرينگترین ئامراز يکه له ژيانى مرۆفدا، ده تسووتينئ و
 ده شتکات به خۆ له ميشت.

ئاو که تينووتی ده شکينئ، ده بيت به لافاو و ويرانت
 ده کات. با، که بئ ئه و هه ناسه ناکيشري، ده بئ به توفان
 و ولات خاپوور ده کا. هه لبهت يه کئ له تايه تمه ندى
 سيمبۆله کان ئه وه يه هاوکات له ژيان و مه رگ، چاکه و
 خراپه، تاريخايی و رووناکى ده دوين. جيگه ی خۆبه تي
 په يوه ندى و کۆبوونه وه ی دوو دژى ئاوه ها له زه ينى
 سووژه شدا ره چاو بکري. فرۆيد ده لئ: «ته واوی
 کرده وه کانی مرۆف له دوو ده سته ی غه ريزه ی ژيان و
 مه رگ سه رچاوه ده گرن. غه ريزه ی ژيان مرۆف بۆ لای ژيان
 په لکيش ده کات که ده سمايه که ی شه هوه ت ژين مایه
 (زيست مایه) يه و به شى پتری جهخت له سهر کرده وه ی
 جنسي ده کاته وه، غه ريزه ی مه رگيش مرۆف بۆ لای
 ويرانی و خاپوور بوون په لکيش ده کات که به شى پتری
 له سهر کرده وه ی توندو تيشی و ويرانکاری چي
 بۆته وه.» (۲)

باشلار ده لئ: «ئه و پارادۆکسه، ديالکتیکی تايبهت
 به هيمایه به لام له ناو هه موو سيمبۆله کاند» ناگر» له
 هه مووان راشکاوانه تر ئه و دوو دژه به يه که وه کۆ
 ده کاته وه.» وهک ده لئيت: «له به هه شت دهر وه شوپنه وه و

له رابردودا بۆ هه‌لکەردنی ئاور دارێکی تیش و درێژیان به شێوهی ئەستوونی له‌سه‌ر پارچه دارێک که دانرابوو هه‌سه‌ر زه‌وی، ده‌سه‌وراند. ئەوه‌نده‌یان ده‌سه‌وراند تا داره‌که‌ی ژێروو کون ده‌بوو، ئەوسا گه‌رم داده‌هات و چه‌ند پزێسکیک و ئاوره‌که به ته‌واوی داده‌گیرسا. (٦) باشلار ده‌لێ: «ئەم ئاگره‌ که منالێ دوو داره، به‌ر له هه‌موو شتێک سه‌ری دا‌یک و بابی خۆی ده‌خوات و هه‌ر لێره‌وه‌یه که باسی گرتی ئۆدیپ دێته ئاراوه.»

له‌نیو کۆمه‌لگای ئێمه‌شدا زۆر جار دێته به‌رچاو که منداڵ به ئاور بشو‌به‌پن، که پیم وانیبه له باسه‌که دوور بیت. بۆ وینه له راست منداڵێکی بزۆز ده‌گوتری: «ده‌لێی ئاوری قودره‌ته یان منداڵێکی ئاورتیبه‌ربوو یان ده‌لێی ئاگر پاره‌یه و.. تاد.»

ئاشکرایه له‌نیو ته‌واوی ئەو ئامرازانه‌ی که له دنیای ئەم‌ڕۆدا ئاگریان پێ هه‌لده‌کرت، شه‌مچه له هه‌موویان پتر ئاماژه به لیک‌خشان و پتر له هه‌موو شێوه‌کانی تری ئاگر داگیرساندن له کرده‌وه‌ی جنسی نێزیکه.

«ده‌ستم له‌و شه‌مچه‌یه گێرا که نیوه‌ی ده‌نکه سووتاوه‌کانم ویدا‌بوونه‌وه. بێده‌نگی ژووره‌که و لۆمی شه‌مچه‌که‌ی ئەوه‌نده زیاد کردبوو، به خشه‌ی هه‌لبوونی، خه‌و یان بیداری کوره‌که‌مان له‌ناو جێگه‌دا سوورا. خێرا ئاورپێکم... خێرا ئاورپێکی دایه‌وه و من به په‌له چاوه‌کانم قووچاندن.» (٧)

له‌م چه‌ند دێره‌ی سه‌ره‌وه‌دا چه‌ند خاڵێکی به‌رچاو ده‌بینی که پێوسته لێک جیا بکرتنه‌وه:

١- ئەو منداڵه‌ی که له ته‌واوی چیرۆکه‌دا بێ هیچ وه‌سف کردنی‌ک خه‌ریکه که سایه‌تیبه‌که‌ی ده‌خولقی کوره‌که‌یه و هیچ باس له کچه‌که ناکرێ.

٢- بۆ به پێچه‌وانه‌ی قسه‌ی خه‌لکی ئاپۆره (به‌تایبه‌ت پیاوه‌کان) ده‌لێ کوره‌که‌مان و نالێ کوره‌که‌م؟

٣- بۆ راست له‌کاتی هه‌لبوونی شه‌مچه‌که‌دا بگێرپه‌وه ده‌گۆرێ؟

٤- ده‌نکه سووتاوه‌کان باس له کامه ناکامی ده‌که‌ن؟ له‌دواییدا پێوسته ئەوه‌ش له‌بیر نه‌که‌ین که له ته‌واوی رووداوه‌کاندا ژنه‌که ده‌وری هه‌یه، واته نه‌خه‌وتوو، پێوسته لێره‌دا ئەوه بلێم که ره‌نگه وه‌لامه‌کانی ئێمه‌ش هه‌ر پرسیار بن؛ پرسیاره‌که‌ لێک که پێوسته له‌گه‌لیان رووبه‌روو بینه‌وه تا شوناسی ئەو ئاگره‌مان بۆ ده‌رکه‌وی.

ئه‌ری بلێی هه‌لبوونی شخارته جێگره‌وه‌ی ده‌رپرنی‌ک نه‌بووی که باس له کرده‌وه‌یه‌کی جنسی ده‌کات؟ تۆ بلێی بوونی منداڵێکی کور و گێرانه‌وه له‌زمانی ئەورا

مه‌ترسی به‌دیها‌نی گرتی ئۆدیپ نه‌بی؟ ئەو رووداوه جاریکی دیکه‌ش له چیرۆکه‌که‌دا دووپات ده‌بیته‌وه که هه‌ست ده‌کرێ ئەم دووپات بوونه‌وه‌یه خه‌ریکه حه‌قیقه‌تێک ده‌درکێنی:

«به خشه‌خشی کاغه‌زه‌که که قه‌له‌مه‌که‌ی لێده‌خشان، خه‌به‌رم بۆوه.» (٨)

لێره‌دا بگێرپه‌وه ژنی چیرۆکه‌که‌یه، به‌لام ئەوه ته‌نیا و ته‌نیا خۆ دزینه‌وه‌یه‌کی ناشیانه‌یه و هیچی تر، چونکه ئەگه‌ر به وردی بروانینه چیرۆکه‌که ده‌رده‌که‌وی له ته‌واوی زه‌مه‌نی چیرۆکه‌که، ژنه به‌خه‌به‌ره و ئەو قه‌له‌مه‌ش له ته‌واوی ئەو ساتانه‌دا هه‌ر له‌سه‌ری شه‌وه‌وه خشه‌خشی بووه و به‌هیچ شێوه‌یه‌ک سه‌رنج راکێش نییه. ئەو خۆ دزینه‌وه‌یه وه‌ک گۆرانی بگێرپه‌وه‌که باشه که تووشی ئالۆزی ده‌کا دهنه ته‌واوی بگێرپه‌وه‌کان به یه‌که‌وه هه‌ماهه‌نگن و سه‌ره‌رای هه‌بوونی چه‌ند بگێرپه‌وه، بگێرپه‌وه هه‌ر که‌سیکه و به‌س، ده‌مه‌وی ئەوه بلێم گه‌ر برباره که‌سیک خه‌به‌ری بێته‌وه، ئەوه کوره‌که‌یه نه‌ک ژنه‌که. لێره‌دا قه‌له‌م و کاغه‌ز هه‌ردووکی سیمبۆلن، به‌و تایبه‌تمه‌ندییه‌وه که دوو داره‌که‌ی ئاوریان پێ هه‌لده‌کرا. له درێژی گێرانه‌وه‌که‌دا باس له‌وه ده‌کرێ که وشه‌کان سپی ده‌رچوون، وه‌ک ئەو ده‌نکه شه‌مچه‌جانه‌ی که چله سووتاوه‌کانی پێدا‌بووه.

من ته‌نیا چه‌ند گوزاره‌یه‌کم هه‌لبژاردن و باس کردن که پیموایه تارا‌ده‌یه‌کی زۆر ده‌توانن یارمه‌تیمان بدن تا ئەو چیرۆکه‌ی که پیمان وایه له قوولا‌بیدا ده‌ژی، خۆی به‌ده‌سته‌وه بدات، به‌لام تیبینی ئەوه پێوسته که ئاماژه‌کردن به ته‌واوی ئەو رێستانه‌ی باسی ئاگر ده‌که‌ن ده‌بیته‌وه‌ی ئەوه‌ی له نه‌ستی چیرۆکه‌که نزیکتر بینه‌وه، به‌لام ئەو به‌دوادا‌چوونه به‌خوینه‌ران ده‌سپێرم. ته‌نیا داخه دیتی ئەگه‌ر ئاماژه به دوو خاڵی تری ناو چیرۆکه‌که نه‌که‌م:

یه‌که‌م: «چاوم له‌و قه‌لفانه نه‌ده‌ترازاند و بیرم له‌وه

ده‌کرده‌وه به‌و نیوه‌شه‌وه به‌چی لێکیان قایم بکه‌م.» (٩) ئەوه گه‌وره‌ترین دا‌لغه‌یه‌که که له‌م چیرۆکه‌دا خه‌ریکه ده‌گێردێته‌وه، ئەوه نه‌ک هه‌ر ته‌نیا باسی کرده‌وه‌یه‌کی جنسییه، به‌لکه‌ گه‌یشتن به ئاو‌تینه‌بوون و یه‌کتیبه‌یه، واته ناشتی نیوان نه‌فس و رۆح یان ئانیمه.

دووه‌م: خاڵێکی تر له‌م چیرۆکه‌دا دیارده‌ی «گیان‌بینی» (جان‌بینی) یه. «[با] شه‌وانی پایز به به‌رچاوی کۆتری خانووه‌کانه‌وه دره‌خته‌کان رووت ده‌کاته‌وه، ئاو‌یزانیان ده‌بی و ئاوسیان ده‌کا.» (١٠)

رووبه‌پروو ده‌بیینتته‌وه؟ ئه‌وه بایه که به‌رده‌وام داگیرسانی ناگر له زه‌ینی خوینته‌ردا خاموش و چه‌ق سربینه‌وه (تمرکز زدایی) ده‌کات و ده‌یخاته په‌راویزه‌وه. مه‌گه‌ر ناگر باس له چ شتیکی یاساغ ده‌کات که بۆ نه‌ستی ده‌ق رانراوه؟ تو بلتی تاییه‌تمه‌ندی جنسی بوونی ئه‌م ئاوره له لایه‌ک و له لایه‌کی تریشه‌وه ویسته ئایدیۆلۆژییه‌کانی ئه‌م جوغرافیا بچوکه- که ئه‌م جوړه باسانه به‌کاره‌ساتیک ده‌زانئ- نه‌بووه به‌هۆی ئه‌م به په‌راویزکردنه‌ی رۆلی ناگر یان هه‌مان جنس؟

ئیره شوینتیکه که ئایدیۆلۆژی بۆ مانه‌وه‌ی بۆنه کۆمه‌لایه‌تییه‌کانی ئه‌م دژایه‌تیانه بیده‌نگ ده‌کات، به‌لام هه‌ر ئه‌و لادان و هاوئاهاه‌نگییه له‌ته‌ک ویسته ئایدیۆلۆژییه‌کان، وه‌ک دوو ویستی دژ به‌یه‌ک له ده‌قی‌کدا و که‌لک وه‌رگرتن له هیماکان هونه‌ری نووسین ده‌خولتین.

سه‌رچاوه‌کان:

- ۱- پی بیر کیرو، نشانه‌شناسی، ترجمه: محمد نبوی، تهران، نشر آگه، چاپ دوم، ص ۲۵.
- ۲- ریتا اتکین سون، ریچارد اتکین سون، ارنست هیگارد، درآمدی بر روانشناسی، ترجمه: دکتر حسن مرندی، مرکز نشر دانشگاهی، تهران، چاپ اول، ص ۳۸۷.
- ۳- گاستون باشلار، روانکاو آتش، ترجمه: جلال ستاری، انتشارات توس، تهران، چاپ اول، ص ۶۸.
- ۴- له فۆلکلۆر وه‌رگیراوه.
- ۵- سوله‌یمان دل‌سۆز، چیرۆکی مائی به‌ریا، گوڤاری پامان، ژماره (۹۲)، ل ۱۴۵.
- ۶- ژان پیر بایار، رمز پردازی آتش، ترجمه: جلال ستاری، نشر مرکز، تهران، چاپ اول، ص ۱۸۰.
- ۷- سه‌رچاوه‌ی ژماره (۵).
- ۸- هه‌مان سه‌رچاوه.
- ۹- هه‌مان سه‌رچاوه.
- ۱۰- هه‌مان سه‌رچاوه.
- ۱۱- پێشه‌کی جه‌لال سه‌تاری بۆ سه‌رچاوه‌ی ژماره (۳).
- ۱۲- گاستون باشلار، شعله شمع، ترجمه: جلال ستاری، انتشارات توس، تهران، چاپ اول، ص ۴۰.
- ۱۳- هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۴۳.

باشلار پیتی وایه: «کیمیاه‌ر به‌شیه‌یه‌کی سیمبۆلیک باس له که‌لکه‌له‌ ده‌روونییه‌کانی خۆی ده‌کات و ویست و شه‌هوه‌ته‌کان به‌ زمانی ره‌مز و خوازه ده‌لیتته‌وه. یه‌ک له‌و دیاردانه‌ی کیمیاه‌ر باوه‌ری پیتییه‌تی، گیان‌بینییه، پروا به‌وه که هه‌موو شتی‌ک گیان‌تیکی هه‌یه، شه‌هوه‌ت و ئاو‌تی‌ک که ده‌توانی مندالنج بخولتینئ که ئه‌م گیان‌بینییه به‌هادانانه و هه‌ر به‌هادانان‌تی‌کیش بۆ دنیای واقیع یان ده‌روه له‌وه‌را سه‌رچاوه ده‌گریت که به شیوه‌یه‌کی نااگا‌یانه له ده‌روونه‌وه بۆ ویسته سه‌رکو‌تکراوه‌کان به‌ها دابننن.» (۱) گیان‌بینی بۆ دار و با و به‌هادانان بۆیان، ده‌بی به‌هادانان بۆ چ شتی‌ک بیت له ده‌رووندا؟ ئه‌و گوزاره‌یه‌ش یارمه‌تی کامل‌بوونی نه‌ستی ده‌قه‌که ده‌دات. که‌وابوو ده‌قی قوولایی ئه‌م چیرۆکه ده‌توانی گیرانه‌وه‌ی به‌یه‌که‌وه نوستنی ژن و پیاو‌تی‌ک بیت که هه‌ر جار‌ه‌ی به‌هۆیه‌ک به‌ناکامی ده‌گات. ئه‌و نا‌کامییه نه‌ته‌نیا بۆ کرده‌وه‌یه‌کی جنسی، به‌لکو باسی په‌یوه‌ندییه‌کی رۆح‌یشه. ناگر به‌تاییه‌ت ناگری مۆم به‌کوژانه‌وه و هه‌لب‌ووونه‌وه‌ی به‌رده‌وام و به‌ په‌ل‌کیش کردنی که‌سایه‌تییه‌کان تا سنووری خه‌یال و له‌یه‌ک دوور‌خستنه‌وه‌یان، ئه‌م ئه‌رکه راده‌په‌رتینئ. چاره‌نووسی ئه‌و دوو که‌سایه‌تییه، چاره‌نووسی دوو مۆمه که به‌جیا ده‌سووتین و گه‌رکه‌بان تیکه‌ل نابیت. باشلار به وردی ئه‌و باب‌ه‌ته شی ده‌کاته‌وه و ده‌گیرتته‌وه: «له سه‌ده‌ی هه‌ژده‌دا فیزیازان‌یک سه‌ری دوو مۆمی له یه‌ک گری دا تا ناگره‌که‌بان تیکه‌ل بکات، به‌لام ئه‌و تاقیکردنه‌وه‌یه بوو به‌هۆی گه‌وره‌ترین چاره‌ره‌شبی مروف، چونکه ناگری ئه‌و دوو مۆمه له نووکی شۆله‌یاندا سه‌ربه‌خۆیی خۆیان پاراست» (۱۲) باشلار ئه‌و سووتانه به‌م شیه‌یه‌لیتک ده‌داته‌وه: «ره‌مزی به‌که‌م، ژنیکه ناگری گرتووه و ده‌سووتن، به‌لام ده‌بی هه‌ر به‌ته‌نیا بمینتته‌وه و هیچ نه‌لن، هه‌روه‌ها ره‌مزی دووهم، پیاو‌تی‌که بیده‌نگ و هیچ نه‌ویژ که ته‌نیا ده‌توانی ته‌نیا‌یه‌که‌ی خۆی به‌خت بکات.» (۱۳).

ئه‌مه باسی ئه‌م ناگره‌یه له چیرۆکی «مائی به‌ر با» دا که له هیتمای جنسی بوونه‌وه به‌ره‌و ئاوس بوون و هه‌رمان ده‌چیت. ناگر لێره‌دا ئیمه به‌ره‌و غه‌ریزه‌ی ژبان په‌ل‌کیش ده‌کات، ئه‌گه‌رچی به‌رده‌وام رووبه‌رووی بیده‌نگی و مه‌رگ ده‌بیتته‌وه.

له کۆتاییدا ده‌مه‌وی باسی ئه‌وه بکه‌م که بۆچی سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی له‌م چیرۆکه‌دا به‌رده‌وام باسی ناگر کراوه، خوینته‌ر بئ ئه‌وه‌ی هه‌ست پیتبکات خۆی له‌گه‌ل «با» دا